

VALSTYBĖS IŠLAIDOS BENDROMS PASLAUGOMS: KIEK IŠLEIDŽIAMA LIETUVOJE?

SANTRAUKA

Bendros valstybės paslaugos yra valdžios funkcija, apimanti tokias viešąsias paslaugas kaip rinkimų organizavimas, Seimas, Prezidentūra, Vyriausybė, savivaldos institucijos, valdžios sektoriaus kontrolė, mokesčių surinkimas ir t.t. Kitaip sakant, Bendros valstybės paslaugos užtikrina biurokratinio aparato veikimą, sukuria pagrindą teikti kitas viešąsias paslaugas (švietimas, socialinė apsauga, gynyba ir t.t.).

Lietuvoje Bendroms valstybės paslaugoms (eliminavus palūkanas už valstybės skolą, ekonominę pagalbą užsieniui ir išlaidas bendriems tyrimams) 2015 m. buvo išleista daugiau kaip milijardas eurų arba 2,6 proc. nuo BVP. Tai šiek tiek mažiau nei ES vidurkis – 3,1 proc. Tačiau **lyginant su biudžeto pajamomis, išleidome daugiau nei vidutiniškai ES šalys, atitinkamai, 7,5 ir 6,9 proc. nuo biudžeto.**

Detalesnė išlaidų analizė parodė, kad **brangiausiai iš Bendrųjų valstybės paslaugų kainuoja Valdymas, finansiniai ir užsienio reikalai** (valdžios organų administravimas, visi valdymo organai, mokesčių surinkimo administravimas, tarptautinių organizacijų narystės mokesčiai). **Išlaidos tam 2015 m. sudarė 2,1 proc. BVP, tai yra daugiau nei ES vidurkis – 1,9 proc.**

Nors Lietuvoje valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams (lyginant su BVP ir pajamomis) išleidžiama daugiau nei vidutiniškai ES, pagal Pasaulio Banko tyrimą **Lietuvos valdžios rezultatai vertinami prasčiau nei vidutiniškai**. Yra valstybių, kurios šiai funkcijai santykinai išleidžia panašiai, tačiau rezultatai vertinami geriau – Airija, Jungtinė Karalystė, Danija, Suomija, Liuksemburgas, Vokietija, Prancūzija, Olandija, Austrija, Belgija, Estija.

Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams Lietuva išleido daugiau nei vidutiniškai, tačiau valdžios rezultatų įvertinimas buvo prastesnis nei vidutinis.

Geresnius valdžios sektoriaus rezultatus turinčios šalys pasižymi santykinai mažesniais išlaidomis (lyginant su BVP) Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams.

IVADAS

Viešasis sektorius kiekvienoje šalyje atlieka tam tikras funkcijas – sveikatos apsaugos, švietimo, gynybos ir t.t. Tam, kad valdžia galėtų vykdyti šias veiklas, reikalinga sukurti teisinę bazę, pasamdyti valstybės tarnautojus, surinkti finansavimui reikalingas lėšas (mokesčius). Be to, valstybės veiklą reikia audituoti, vertinti, planuoti. Galų gale, reikia ją ir išrinkti. Visa tai sudaro valstybės funkciją – Bendrąsias valstybės paslaugas.

Kaip sužinoti, ar mokesčių mokėtojų pinigai Bendrosioms valstybės paslaugoms leidžiami efektyviai? Šiame tyrime Bendrosios valstybės paslaugos vertinamos lyginant šalies išlaidas su kitomis šalimis. Pateikiamas būdas ne tik kaip ir pagal kokius kriterijus lyginti skirtingų šalių išlaidas, bet ir apžvelgiami faktiniai duomenys – kaip atrodo Lietuvos išlaidų struktūra lyginant su kitomis ES šalimis. Be to, ES šalių, tarp jų ir Lietuvos, išlaidos palyginamos su valdžios sektoriaus rezultatais – Pasaulio Banko tyrimu *World Governance Indicators* (WGI).

Lyginant rezultatus tarpusavyje paaiškėja, kurios šalys savo valdžių išlaikymui išleidžia daugiau nei kitos. Šis tyrimas nėra skirtas vienareikšmiškai pasakyti, kurios išlaidos yra neefektyvios ir jas reikėtų finansuoti mažiau. Tačiau jis leidžia išlaidas palyginti su kitomis šalimis, jų išlaidų vidurkiais. Tokiu būdu identifikuojami požymiai dėl galimo valdžios išlaidų neefektyvumo. Apžvalgoje šalys palyginamos ne tik pagal išlaidų dydį, bet ir pagal tarptautinį valdžios sektoriaus įvertinimą.

1. KAS YRA BENDROS VALSTYBĖS PASLAUGOS IR KAIP JAS VERTINTI?

Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau – EBPO) išskyrė 10 valdžios funkcijų¹:

01. Bendros valstybės paslaugos
02. Gynyba
03. Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga
04. Ekonomika
05. Aplinkos apsauga
06. Būstas ir komunalinis ūkis
07. Sveikatos apsauga
08. Poilsis, kultūra ir religija
09. Švietimas
10. Socialinė apsauga

Pirmoji funkcija „Bendros valstybės paslaugos“ aprėpia platų spektrą veiklų. Pagal COFOG klasifikaciją, ši funkcija susideda iš 8 pogrupių²:

01.01. Valstybės valdžios organai, finansiniai ir fiskaliniai reikalai, užsienio reikalai (toliau vadinama – Valdymas, finansiniai ir užsienio reikalai). Į šią išlaidų grupę įeina valstybės valdžios organų administravimas (Prezidentas, Ministras Pirmininkas, merai ir t.t.), visi valdymo organai (Seimas, Vyriausybė, savivaldybių tarybos), šių organų sudaryti komitetai ir pan. Taip pat – mokesčių surinkimo administravimas, tarptautinių organizacijų narystės mokesčiai.

01.02. Ekonominė pagalba užsieniui. Tai dotacijos, paskolos besivystančioms ir/arba

¹ COFOG - Classification of the Functions of Government.

² Reikia pažymėti, kad pagal COFOG klasifikaciją valdžios funkcijas galima detalizuoti ir dar labiau. Jei visos šalys skaičiuotų tokio detalumo išlaidas, reikėtų eliminuoti užsienio reikalų funkciją iš pirmojo pogrupio. Čia įskaitomi narystės mokesčiai tarptautinėse organizacijose (pavyzdžiui, įnašai už narystę ES), bei kiti periodiniai mokėjimai tarptautinių

organizacijų veiklos išlaidoms padengti (pavyzdžiui, įmokos Europos stabilumo mechanizmui). Visgi, pagal faktinius duomenis tokio detalumo išlaidas skaičiuoja ne visos šalys. Todėl tolimesnėje analizėje pogrupis „Valstybės valdžios organai, finansiniai ir fiskaliniai reikalai, užsienio reikalai“ vis vien vertinamas – čia įeina tokios svarbios funkcijos kaip valdžios organai, mokesčių administravimas ir t.t. Be to, mokesčiai už narystę tarptautinėse organizacijose būna proporcingi šalies dydžiui, todėl šios funkcijos neeliminavimas neiškraipo vertinimo.

pereinamojo laikotarpio šalims, įnašai į ekonominės plėtros fondus.

01.03. Bendros paslaugos. Šiai grupei priskirtos paslaugos, nesusijusios su konkrečia funkcija, bet teikiamos įvairių valdymo lygių centrinėse įstaigose. Pavyzdžiui, centralizuota valstybės tarnautojų atranka, centrinis statistikos duomenų apie ekonomiką apdorojimas, ES projektų apskaitos sistemos licencijavimas, išlaikymas ir t.t.

01.04. Pagrindiniai tyrimai. Tai eksperimentiniai, tiriamieji darbai, atliekami esamai tikrovei pažinti, neturint tikslo konkrečiai panaudoti rezultatus (pavyzdžiui, fundamentiniai fizikiniai tyrimai). Tai valstybės įstaigų ar mokslo institucijų, kurios atlieka šiuos tyrimus, administravimas ir veikla. Taip pat – dotacijos, paskolos, subsidijos paremti mokslinių tyrimų institutus, universitetus, atliekančius pagrindinius tyrimus

01.05. Moksliniai tyrimai ir plėtra bendrų valstybės paslaugų srityje. Čia atsiduria dotacijos, paskolos ar subsidijos mokslinių tyrimų institutams, universitetams, kurie atlieka mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą, susijusią su bendromis valstybės paslaugomis.

01.06. Kitos jokiai grupei nepriskirtos bendros valstybės paslaugos. Į šią grupę patenka tokios paslaugos kaip rinkėjų registravimas, rinkimų, referendumų rengimas, valstybinės kalbos priežiūra.

01.07. Palūkanos. Tai už valstybės skolą susidariusios palūkanos.

01.08. Bendri pervedimai tarp įvairių valstybės valdymo lygių. Šie pervedimai yra nepriskirti jokiai konkrečiai funkcijai ir vykdomi tarp įvairių valdžios lygių.

Šiame tyrime vertinami ne visi Bendrųjų valstybės paslaugų funkcijos pogrupiai. Neįtraukiama Ekonominė pagalba užsieniui – ši funkcija nėra tiesiogiai susijusi su viešojo sektoriaus veikimo finansavimu, tai – dotacijos

besivystančioms ar pereinamojo laikotarpio šalims. Mažas sąsajas turi ir Palūkanų pogrupis. Suprantama, kad didesnė valstybės skola lemia ir didesnes palūkanas, tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad ši skola susidaro vykdam ir kitas valdžios funkcijas. Pagrindiniai tyrimai taip pat neįtraukiami į vertinimą, nes jie vykdomi neturint konkretaus tikslo kur panaudoti rezultatus, todėl nesisieja su valdžios sektoriumi. Galiausiai Bendri pervedimai tarp įvairių valstybės valdymo lygių neįtraukiami dėl to, kad skaičiuojant visos valdžios išlaidas pervedimai tarp skirtingų valdymo lygių anuliuojasi.

Kodėl svarbu vertinti išlaidas Bendroms valstybės paslaugoms? ³ Skirtingai nei iš Švietimo, Sveikatos apsaugos, Kultūros ar kitų funkcijų, gyventojas iš to gauna labiau netiesiogines paslaugas. Išlaidos Bendroms valstybės paslaugoms iš esmės yra skirtos tam, kad egzistotų visos kitos viešosios paslaugos. Svarbu tą vertinti, nes valstybės išlaikymo išlaidas finansuoja mokesčių mokėtojai. Šis tyrimas leidžia pamatyti požymius, pagal kuriuos identifikuojamos galimai neefektyvios išlaidos.⁴

Kaip vertinti išlaidas Bendroms valstybės paslaugoms? Paprastai valdžios išlaidoms vertinti ir lyginti naudojamas **išlaidų ir BVP santykis**. BVP rodo ekonomikos dydį, tad pagal šį rodiklį būtų galimybė vertinti, kokią dalį nuo sukurto produkto šalis skiria Bendrosioms valstybės paslaugoms.

Kitas vertinimo rodiklis – **išlaidų ir šalies biudžeto pajamų santykis**. Šis rodiklis atskleidžia, kokią dalį nuo gautų pajamų valstybė skiria Bendroms valstybės paslaugoms.

Trečias valdžios išlaidų vertinimo rodiklis – **nominali suma eurais, tenkanti vienam gyventojui**. Šis rodiklis tinkamas vertinti panašaus produktyvumo valstybes, kadangi pagal kitus du minėtus rodiklius būtų pateisinamos didesnės nominalios išlaidos dėl jų santykinai didesnio BVP ar biudžeto dydžio.

³ Išlaidos valdžiai pasižymi tam tikrais fiksuotais kaštais, pavyzdžiui – Konstitucinis teismas, kuris daugiau gyventojų turinčioje šalyje vienam žmogui kainuoja santykinai pigiau. Vis dėlto šie kaštai nėra reikšmingi, o tarp populiacijos ir išlaidų bendroms

valstybės paslaugoms dalies nuo BVP ryšio nėra (pagal Eurostat duomenis).

⁴ 2015 m. Lietuvoje, kaip ir vidutiniškai ES, išlaidos Bendroms valstybės paslaugoms sudarė 13 proc. nuo išlaidų visoms valstybės funkcijoms.

Visų trijų rodiklių reikšmes lyginant su ES28 vidurkiu galima pasakyti, ar tam tikrų šalių išlaidos yra didesnės ar mažesnės nei vidutinės. **Jei išlaidos pagal pateiktus rodiklius (ar vieną iš jų) yra didesnės nei vidutiniškai ES, tai yra signalas, kad šios išlaidos gali būti per didelės ir reikėtų į jas atkreipti dėmesį vykdant detalesnes analizes.** Šio tyrimo tikslas nėra pagrįsti, kurias išlaidas reikia mažinti. Tai - įrankis identifikuoti galimai neefektyvias išlaidas.

2. VALDŽIOS SEKTORIAUS REZULTATAI – KAIP JUOS ĮVERTINTI?

Kaip atpažinti, kurioje šalyje lėšos Bendroms valstybės paslaugoms naudojamos efektyviau nei kitose? Problema ta, kad šios paslaugos teikimas neturi aiškiai išreikštų rezultatų. Pavyzdžiui, Švietimo funkcijos rezultatus galima vertinti pagal egzaminų balus ar tarptautinius standartinius testus, o Sveikatos apsaugą – pagal gyvenimo trukmę, sergamumą ir pan. Bendrosios valstybės paslaugos lemia visos valdžios funkcionavimą, todėl efektyvumo palyginimui šioje metodikoje pasirinkti Pasaulio Banko skaičiuojami valdžios sektoriaus indikatoriai – *World Governance Indicators* (WGI).

Iš viso yra 6 WGI dimensijos, aprėpiančios procesus, kuriuos vykdo valdžios pasaulio šalyse:

- „Piliečių balsas ir atskaitomybė“
- „Politinis stabilumas ir smurto nebuvimas“
- „Valdžios efektyvumas“
- „Reguliavimo kokybė“
- „Teisės viršenybė“
- „Korupcijos kontrolė“

Per šias dimensijas vertinami valdžios išrinkimo, stebėjimo, pakeitimo procesai, valdžios galia efektyviai formuluoti ir įgyvendinti racionalią, pagrįstą politiką. Be to, atsižvelgiama

į pagarbą piliečiams. Iš viso Pasaulio bankas kasmet nuo 1996 m. vertina daugiau kaip 200 šalių ir teritorijų.⁵

Šiame tyrime valdžios efektyvumas vertinamas ne pagal visas šešias, bet pagal penkias dimensijas. Neįtraukiamas „Politinis stabilumas ir smurto nebuvimas“, nes šios srities rezultatai didele apimti priklauso ir ne nuo valdžios veiklos.

Taigi turint valstybių išlaidas ir valdžios rezultatus pagal Pasaulio banko tyrimą galima išskirti keturias šalių grupes:

- 1) tos, kurios išleidžia mažiau nei vidutiniškai ir yra įvertintos geriau nei vidutiniškai (**efektyvios** valstybės);
- 2) tos, kurios išleidžia daugiau nei vidutiniškai ir yra įvertintos prasčiau nei vidutiniškai (**neefektyvios** valstybės);
- 3) tos, kurios išleidžia mažiau nei vidutiniškai ir yra įvertintos prasčiau nei vidutiniškai;
- 4) tos, kurios išleidžia daugiau nei vidutiniškai ir yra įvertintos geriau nei vidutiniškai.

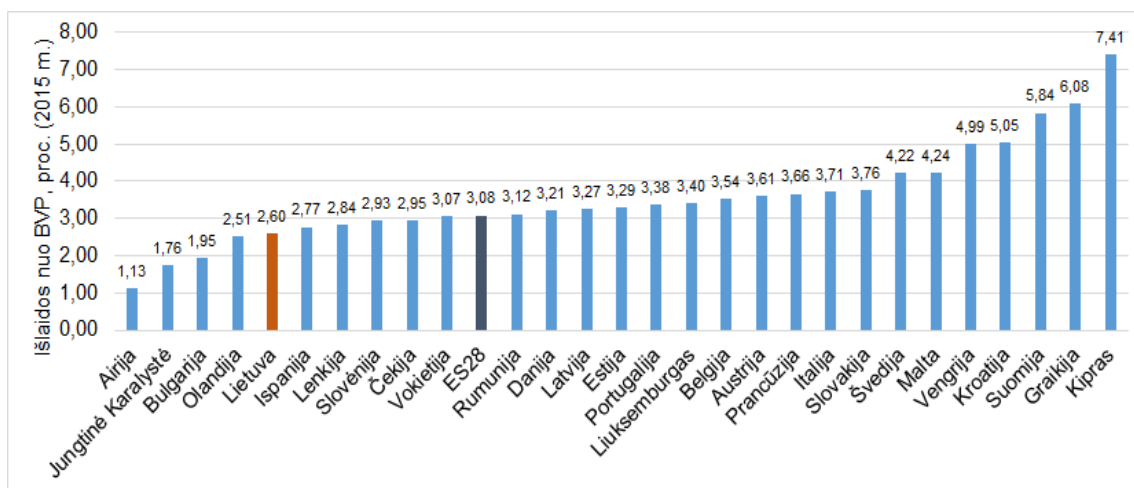
Toks vertinimas parodo valstybes, į kurias reikėtų lygiuotis. Pavyzdžiui, jei dvi valstybės turi panašų išlaidų lygį Bendroms valstybės paslaugoms, tačiau viena iš jų turi geresnį WGI įvertinimą, pastaroji yra efektyvesnė.

⁵ <http://info.worldbank.org/governance/wgi/#doc-methodology>

3. KIEK BENDROMS VALSTYBĖS PASLAUGOMS IŠLEIDŽIAMA LIETUVOJE?

Iš viso Bendrų valstybės paslaugų* funkcijai Lietuvoje 2015 m. buvo išleista beveik milijardas eurų. Daug tai ar mažai? Lyginant su BVP, ši suma sudarė 2,6 proc. Tai mažiau nei ES 28

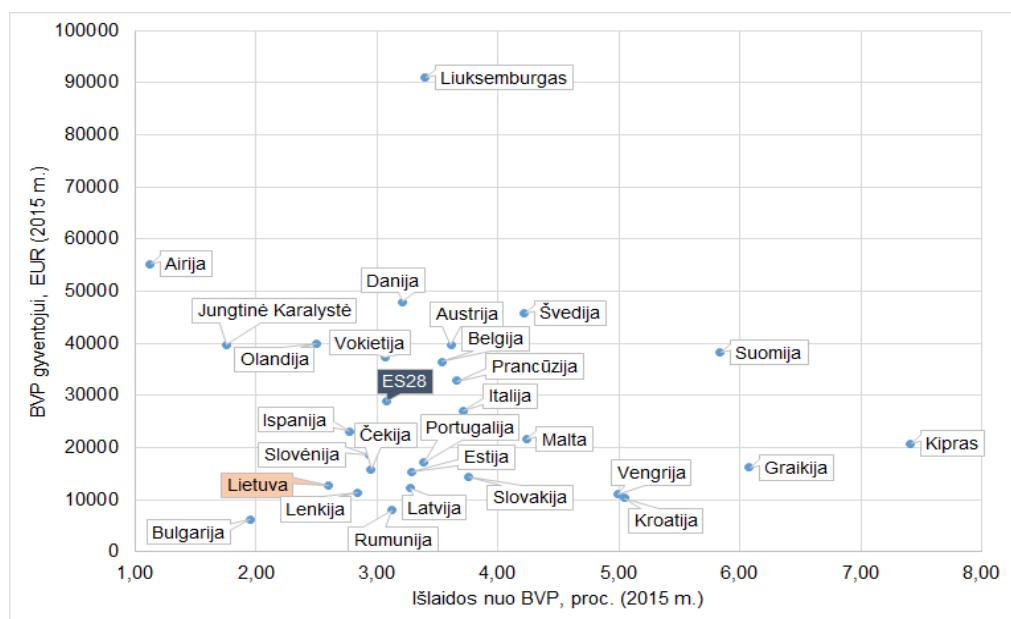
šalių vidurkis 2015 m. – 3,08 proc. Pagal 1 paveiksle pateiktą grafiką matyti, kad tais pačiais metais 4 šalys Bendroms valstybės paslaugoms* išleido mažesnę BVP dalį nei Lietuva. Tai Airija (1,13 proc.), Jungtinė Karalystė (1,76 proc.), Bulgarija (1,95 proc.) ir Olandija (2,51 proc.). Didžiausią BVP dalį šiai funkcijai 2015 m. skyrė Kipras (7,41 proc.).

1 pav. ES šalių išlaidos Bendroms valstybės paslaugoms (COFOG 01. funkcija, neįskaitant Ekonominės pagalbos užsieniui, Pagrindinių tyrimų, Palūkanų ir Bendrų pervedimų tarp įvairaus valstybės valdymo lygių) 2015 m. (proc. nuo BVP). Šaltinis: Eurostat.

Išlaidos Bendroms valstybės paslaugoms* nėra didesnės (lyginant su BVP), jei šalis yra produktyvesnė. Pagal 2 paveiksle pateiktą šalių pasiskirstymą matyti, kad nėra jokio ryšio tarp Bendroms valstybės paslaugoms*

išleidžiamos BVP dalies ir vienam gyventojui tenkančio BVP.

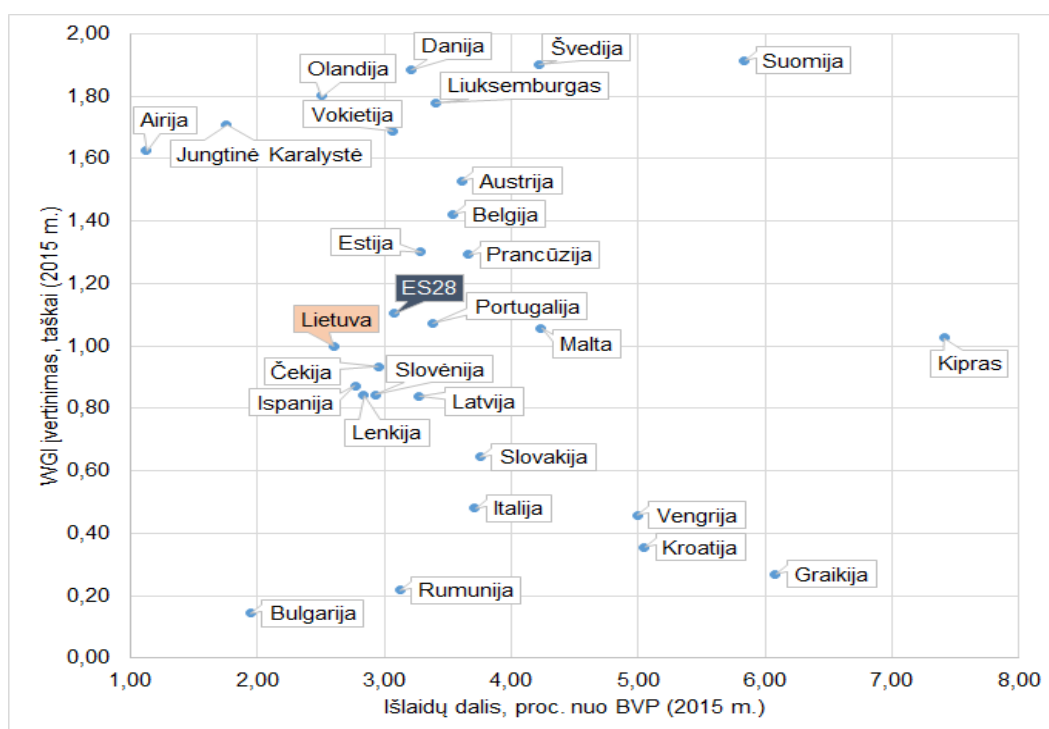

2 pav. ES šalys pagal BVP, tenkantį gyventojui, ir išlaidas Bendroms valstybės paslaugoms (COFOG 01. funkcija, neįskaitant Ekonominės pagalbos užsieniui, Pagrindinių tyrimų, Palūkanų ir Bendrų pervedimų tarp įvairaus valstybės valdymo lygių) nuo BVP, 2015 m. Šaltinis: Eurostat.

Ar didesnės išlaidos lemia ir geresnį valdžios įvertinimą? Detalesnė analizė rodo, kad ne. 3 paveiksle pateiktoje iliustracijoje matyt, kad yra šalių, kurios Bendrosioms valstybės paslaugoms* išleido daugiau nei vidutiniškai, tačiau WGI įvertinimas 2015 m. buvo prastesnis nei vidutinis. Tai Portugalija, Malta, Latvija, Slovakija, Italija, Vengrija, Kipras, Kroatija, Graikija, Rumunija.

Tačiau yra valstybių, kurios priešingai – Bendroms valstybės paslaugoms* tais pačiais metais išleido mažiau nei vidutiniškai ES, tačiau pagal WGI buvo įvertintos geriau nei vidutiniškai – Vokietija, Olandija, Jungtinė Karalystė, Airija. Tai šalys, į kurias reikėtų lygiuotis.

Pagal pateiktą duomenų iliustraciją (3 pav.) matyti, kad nėra jokio ryšio tarp Bendrosioms valstybės paslaugoms* išleidžiamų pinigų dalies nuo BVP ir valdžios sektoriaus įvertinimo.

3 pav. ES šalių išlaidos Bendroms valstybės paslaugoms (COFOG 01. funkcija, be Ekonominės pagalbos užsieniui, Pagrindinių tyrimų, Palūkanų ir Bendrų pervedimų tarp įvairių valdymo lygių), išlaidų dalis proc. nuo BVP ir WGI įvertinimas taškais (nuo -2,5 iki 2,5), 2015 m. Šaltiniai: Eurostat ir Pasaulio Bankas.

Lyginant su pajamomis, Bendroms valstybės paslaugoms* Lietuva 2015 m. skyrė 7,45 proc. Palyginimui, ES 28 šalių vidurkis siekė 6,86 proc., tad Lietuvoje buvo išleidžiama daugiau. Net 13 valstybių⁶ skyrė mažesnę pajamų dalį nei Lietuva.

Pagal sumą eurais žmogui, atrodo, kad Lietuvoje Bendroms valstybės paslaugoms* išleidžiama nedaug – 332 eurai 2015 m., kai ES vidurkis siekė 891 eurą.

Tačiau šiuo atveju tai tik papildanti informacija, kadangi visos mažiau produktyvios šalys nominaliai gali leisti mažesnes sumas. Informatyvesni – santykiniai rodikliai.

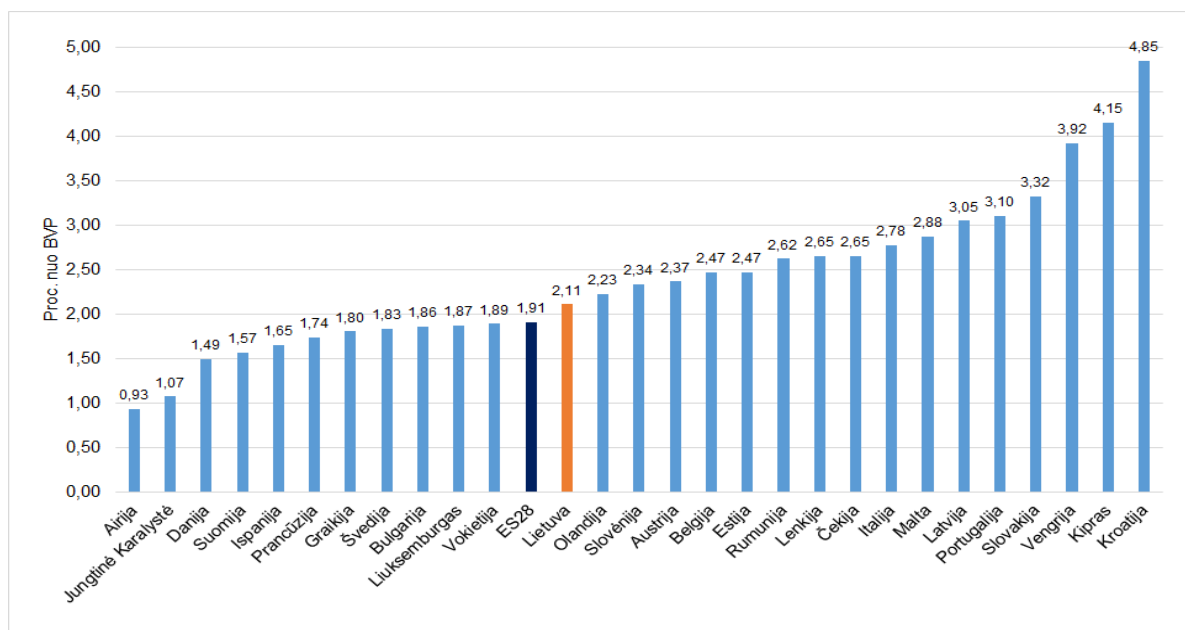
* *Eliminavus išlaidų pogrūpius: Ekonominė pagalba užsieniui, Pagrindiniai tyrimai, Palūkanos ir Bendri pervedimai tarp įvairių valstybės valdymo lygių.*

⁶ Airija, Jungtinė Karalystė, Bulgarija, Olandija, Danija, Slovėnija, Prancūzija, Vokietija, Belgija, Austrija, Čekija, Ispanija ir Lenkija.

4. KIEK VALDYMUI, FINANSINIAMS IR UŽSIENIO REIKALAMS IŠLEIDŽIAMA LIETUVOJE?

Detalesnė išlaidų Bendroms valstybės paslaugoms* analizė atskleidžia, kad 2015 m. ES šalys Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams vidutiniškai išleido 1,91 proc. BVP, o Lietuva daugiau – 2,11 proc.

Už Lietuvą mažesnę dalį nuo BVP šiai grupei skyrė 11 valstybių⁷ (žr. 4 pav.).

4 pav. ES šalių išlaidos Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams (COFOG 01.01. funkcija) 2015 m. (proc. nuo BVP). Šaltinis: Eurostat.

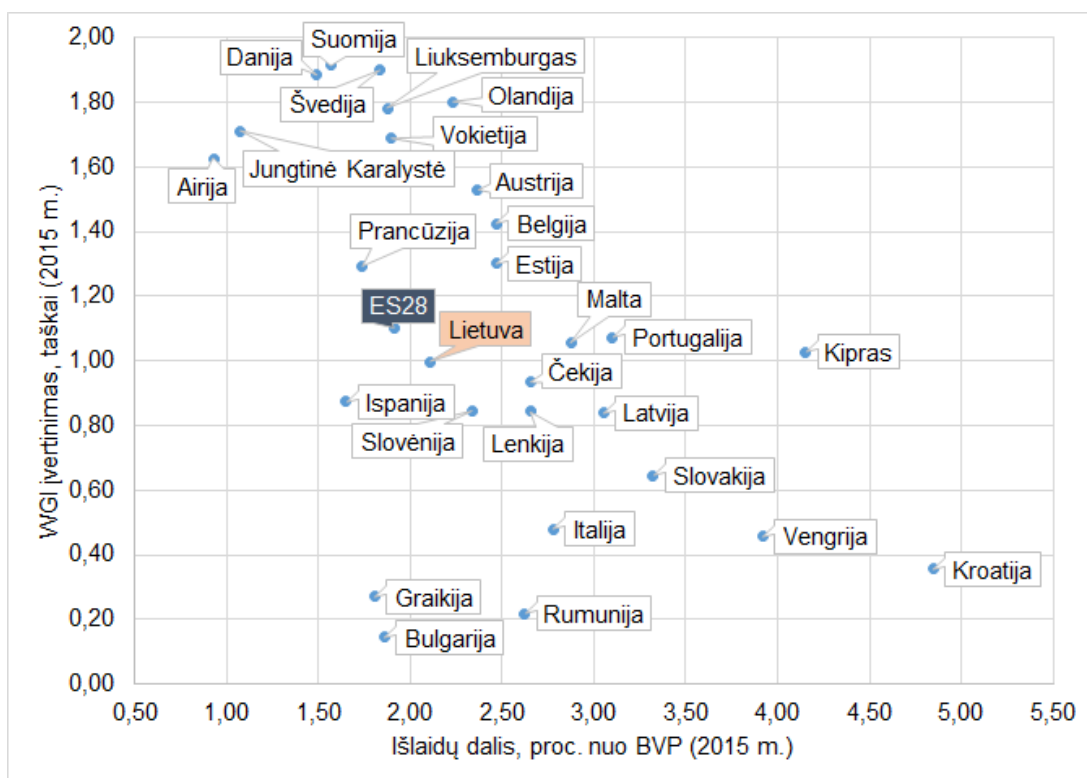
O kaip šiuo atveju su rezultatais? Galbūt didesnės išlaidos Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams lemia geresnį valdžios įvertinimą? Pagal 5 paveiksle pateiktą iliustraciją matyti, kad tendencija yra netgi priešinga – 2015 m. **tos šalys, kurios Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams skyrė didesnę BVP dalį, turėjo prastesnį WGI įvertinimą.**

Lietuva 2015 m. Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams išleido didesnę nei vidutinę BVP dalį, o įvertinimas buvo prastesnis nei vidutinis. Taigi **Lietuva patenka į neefektyvių valstybių grupę**, kartu su Malta, Portugalija, Kipru, Čekija, Lenkija, Latvija, Slovakija, Bulgarija, Vengrija, Kroatija, Italija ir Rumunija.

Tačiau yra valstybių, kurios galėtų būti Lietuvai pavyzdys – jose 2015 m. išlaidos Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams sudarė mažesnę nei vidutinę BVP dalį, o WGI įvertinimas viršijo vidutinį. Šios efektyvios šalys – Airija, Jungtinė Karalystė, Danija, Suomija, Švedija, Liuksemburgas, Vokietija, Prancūzija.

Geresnis valdžios įvertinimas nėra susijęs su didesniu finansavimu (lyginant su BVP), priešingai – ten, kur išlaidų dalis nuo BVP Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams buvo didesnė, ten valdžios įvertinimas buvo prastesnis. Reikėtų detalesnio tyrimo siekiant išsiaiškinti, kokie kiti faktoriai lemia geresnį valdžios įvertinimą nepaisant santykinai mažesnio finansavimo.

⁷ Airija, Jungtinė Karalystė, Danija, Suomija, Ispanija, Prancūzija, Graikija, Švedija, Bulgarija, Liuksemburgas, Vokietija.

5 pav. ES šalių išlaidos valstybės Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams (COFOG 01.01. funkcija), išlaidų dalis proc. nuo BVP ir WGI įvertinimas taškais (nuo -2,5 iki 2,5), 2015 m.
Šaltinis: Eurostat ir Pasaulio Bankas.

Kiek valstybės Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams Lietuva skiria lyginant su pajamomis, surinktu biudžetu? Pagal 2015 m. duomenis, šalyje išlaidos šiai funkcijai sudarė 6,05 proc. nuo pajamų. Palyginimui, ES 28 šalių vidurkis buvo mažesnis ir sudarė 4,26 proc. nuo pajamų. Net 15 valstybių⁸ skyrė mažesnę pajamų dalį šiai funkcijai nei Lietuva.

Lyginant Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams skiriamas sumas eurai, gali atrodyti, kad Lietuvoje išleidžiama nedaug – vos 270 eurai gyventojui 2015 m., kai ES vidurkis siekė dvigubai daugiau – 553 eurus. Tačiau būtina atsižvelgti į tai, kad santykiniai rodikliai rodo per dideles Lietuvos išlaidas Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams. Suprantama, kad turtingesnės, labiau produktyvios valstybės gali leisti skirti nominaliai didesnes sumas vienam gyventojui.

* *Eliminavus išlaidų pogrūpius: Ekonominė pagalba užsieniui, Pagrindiniai tyrimai, Palūkanos ir Bendri pervedimai tarp įvairių valstybės valdymo lygių.*

Valdymas, finansiniai ir užsienio reikalai (COFOG 01.01. – tai Bendrųjų valstybės paslaugų (COFOG 01.) dalis. Į šią išlaidų grupę įeina valstybės valdžios organų administravimas (Prezidentas, Ministras Pirmininkas, merai ir t.t.), visi valdymo organai (Seimas, Vyriausybė, savivaldybių tarybos), šių organų sudaryti komitetai ir pan. Taip pat – mokesčių surinkimo administravimas, tarptautinių organizacijų narystės mokesčiai.

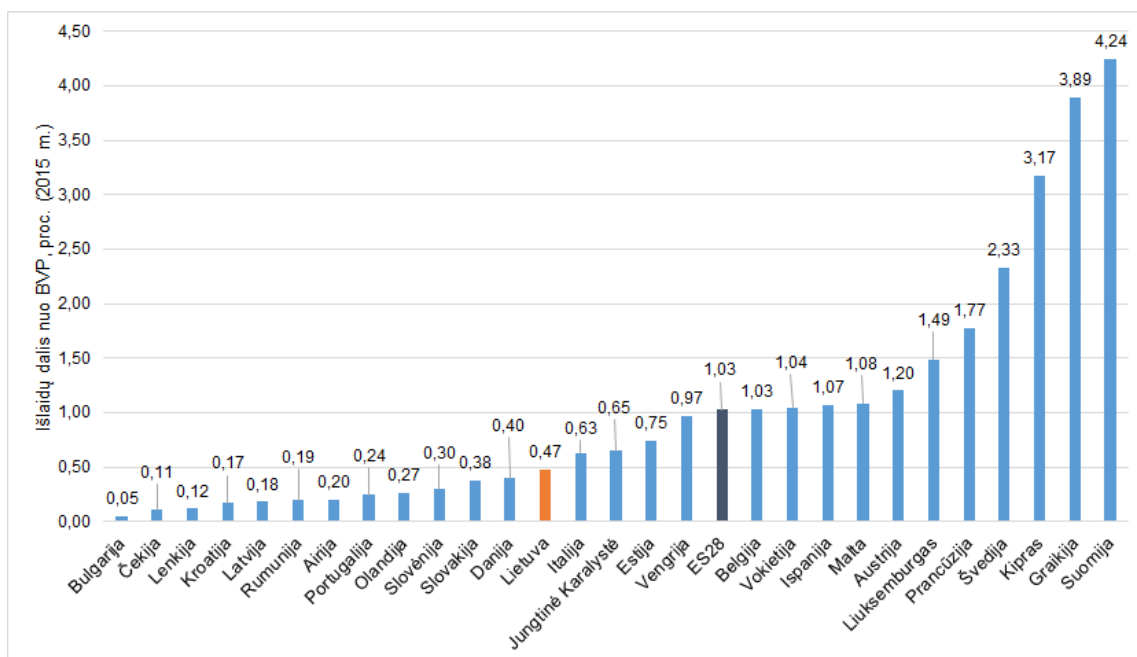
⁸ Jungtinė Karalystė, Danija, Suomija, Prancūzija, Airija, Švedija, Graikija, Vokietija, Ispanija,

Liuksemburgas, Austrija, Bulgarija, Belgija, Olandija, Slovėnija, Italija

5. IŠLAIDOS KITOMS BENDROMS VALSTYBĖS PASLAUGOMS

Likusiems Bendrų valstybės paslaugų* pogrūpiams išleidžiama mažiau nei Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams. Štai, Bendros paslaugos, į kurias įeina viešojo sektoriaus personalo atranka, centrinis statistikos duomenų apie ekonomiką apdorojimas, ES projektų apskaitos sistemos licencijavimas, išlaikymas ir t.t., Lietuvoje kainavo 0,47 proc. BVP 2015 m.

Tai mažiau nei vidutiniškai ES – 1,03 proc. BVP. Visgi, net 12 ES valstybių¹¹ Bendroms paslaugoms 2015 m. išleido mažiau nei Lietuva. Žr. 6 pav.

6 pav. ES šalių išlaidos Bendroms paslaugoms (COFOG 01.03. funkcija), proc. nuo BVP, 2015 m.
Šaltinis: Eurostat.

Lyginant su pajamomis, Lietuva 2015 m. Bendroms paslaugoms išleido 1,36 proc. (ES vidurkis 2,29 proc.). 13 šalių⁹ šiai funkcijai išleido mažesnę pajamų dalį nei Lietuva. O pagal sumą gyventojui, vienam lietuviui teko 60 eurų 2015 m., ES vidurkis – 298 eurais gyventojui. Nominaliai, 9 šalys¹⁰ skyrė mažesnę sumą eurais gyventojui Bendroms paslaugoms.

Į Bendras valstybės paslaugas įeina Moksliniai tyrimai ir plėtra bendrų valstybės paslaugų srityje. Čia atsiduria dotacijos, paskolos ar subsidijos mokslinių tyrimų institutams, universitetams, kurie atlieka mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą, susijusią su bendromis valstybės paslaugomis. 2015 m. šiai funkcijai Graikija išleido 0,4 proc. BVP, Rumunija 0,3 proc., o visos kitos šalys – dar mažesnę BVP dalį (9 šalys neišleido nė euro).

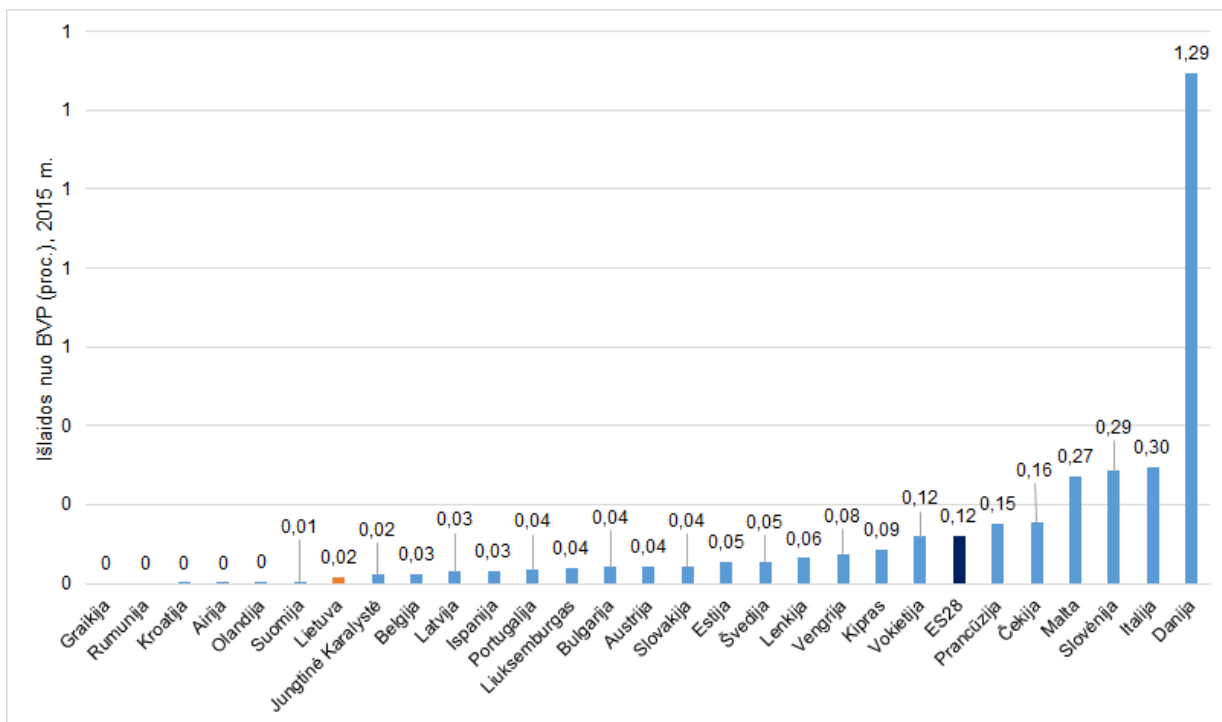
⁹ Bulgarija, Čekija, Lenkija, Kroatija, Latvija, Rumunija, Portugalija, Olandija, Slovėnija, Airija, Danija, Slovakija, Italija.

¹⁰ Bulgarija, Lenkija, Rumunija, Čekija, Kroatija, Latvija, Portugalija, Slovakija, Slovėnija.

¹¹ Bulgarija, Čekija, Lenkija, Kroatija, Latvija, Rumunija, Airija, Portugalija, Olandija, Slovėnija, Slovakija, Danija.

Paskutinė vertinama Bendrų valstybės paslaugų grupė – Kitos jokiai grupei nepriskirtos bendros valstybės paslaugos. Į šią grupę patenka tokios paslaugos kaip rinkėjų registravimas, rinkimų, referendumų rengimas, valstybinės kalbos priežiūra ir t.t. Vėlgi ši grupė nėra reikšminga išlaidų prasme, ES vidurkis 2015 m. siekė vos 0,1 proc. BVP. Lietuvos išlaidos šiai grupei buvo nereikšmingos, kaip ir daugumos kitų ES šalių (žr. 7 pav.).

Lyginant su pajamomis, ES šalių vidutinės išlaidos kitoms jokiai grupei nepriskirtoms bendroms valstybės paslaugoms 2015 m. sudarė 0,12 proc. nuo pajamų. Vertinant vienam gyventojui, šios paslaugos finansavimas ES vidutiniškai kainavo 35 eurus.

7 pav. ES šalių išlaidos Kitoms jokiai grupei nepriskirtoms bendroms valstybės paslaugoms (COFOG 01.06. funkcija), proc. nuo BVP, 2015 m. Šaltinis: Eurostat.

Apibendrinant, Lietuvos situacija pagal išlaidas Bendroms valstybės paslaugoms* nėra gera. 1 lentelėje pateiktas 2015 m. Lietuvos ir ES vidurkio palyginimas rodo, kad didžiausiai išlaidų grupei (Valdymas, finansiniai ir užsienio reikalai) skirta didesnė nei vidutinė dalis nuo BVP ir nuo pajamų. Nors pagal nominalias sumas gali atrodyti, kad skiriama mažiau nei vidutiniškai ES, tačiau reikia nepamiršti, kad Lietuvos produktyvumas dar nesiekia ES vidurkio.

Iš viso Bendrų valstybės paslaugų* išlaidų dalis nuo BVP 2015 m. nesiekė ES vidurkio, tačiau lyginant su biudžeto pajamomis, Lietuvoje buvo išleista didesnė nei vidutinė dalis. Tai **požymis, kad lėšos šioms funkcijoms gali būti leidžiamos neefektyviai.**

* Eliminavus išlaidų pogrupius: Ekonominė pagalba užsieniui, Pagrindiniai tyrimai, Palūkanos ir Bendri pervedimai tarp įvairių valstybės valdymo lygių.

1 lentelė. Lietuvos išlaidų Bendroms valstybės paslaugoms* palyginimas su ES vidurkiu, 2015 m. Šaltinis: Eurostat.

	% nuo BVP		% nuo pajamų		EUR gyventojui	
	Lietuva	ES 28	Lietuva	ES 28	Lietuva	ES 28
01. Bendros valstybės paslaugos*	2,6	3,08	7,45	6,86	332	891
01. 01. Valstybės valdžios organai, finansiniai ir fiskaliniai reikalai, užsienio reikalai	2,11	1,91	6,05	4,26	270	553
01. 03. Bendros paslaugos	0,47	1,03	1,36	2,29	60	298
01. 05. Moksliniai tyrimai ir plėtra bendrų valstybės paslaugų srityje	N. d.	0,02	N. d.	0,04	N. d.	5
01. 06. Kitos jokiai grupei nepriskirtos bendros valstybės paslaugos	0,02	0,12	0,04	0,27	2	35

Atlikta analizė taip pat parodė, kad didesnės išlaidos valdžiai nėra susijusios su geresniu jos funkcionavimu. Netgi priešingai, geresnį įvertinimą turinčios valstybės Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams išleidžia mažesnę nei vidutinę BVP dalį. Deja, Lietuva nėra efektyvių valstybių grupėje. Siekiant išsiaiškinti, kas lemia valdžios veiklos efektyvumą, reikėtų atlikti detalesnį tyrimą.

IŠVADOS

1. Lietuvoje Bendroms valstybės paslaugoms (eliminavus palūkanas už valstybės skolą, ekonominę pagalbą užsieniui ir išlaidas bendriems tyrimams) 2015 m. buvo išleista daugiau kaip milijardas eurų arba 2,6 proc. nuo BVP. Tai mažiau nei ES vidurkis – 3,1 proc. **Tačiau lyginant su pajamomis, išleidome daugiau nei vidutiniškai ES šalys, atitinkamai, 7,5 ir 6,9 proc. nuo biudžeto.**
2. Brangiausiai iš Bendrųjų valstybės paslaugų kainuoja Valdymas, finansiniai ir užsienio reikalai (valdžios organų administravimas, visi valdymo organai, mokesčių surinkimo administravimas, tarptautinių organizacijų narystės mokesčiai). **Išlaidos tam 2015 m. sudarė 2,1 proc. BVP, tai daugiau nei ES vidurkis 1,9 proc.**
3. Likusiems Bendrų valstybės paslaugų pogrupiams išleidžiama mažiau nei Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams: Bendros paslaugos (viešojo sektoriaus personalo atranka, centrinis statistikos duomenų apie ekonomiką apdorojimas, ES projektų apskaitos sistemos licencijavimas, išlaikymas ir t.t.), Lietuvoje kainavo 0,47 proc. BVP 2015 m. Tai yra mažiau nei vidutiniškai ES – 1,03 proc. BVP. Kitoms jokiai grupei nepriskirtoms bendroms valstybės paslaugoms Lietuvoje išleista 0,02 proc. BVP (ES vidurkis 2015 m. siekė 0,1 proc. BVP).
4. **Nors Lietuvoje Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams išleidžiama daugiau nei vidutiniškai ES, pagal Pasaulio Banko tyrimą, Lietuvos valdžios rezultatai vertinami prasčiau nei vidutiniškai.** 2015 m. duomenimis Lietuva pateko į neefektyvių valstybių grupę, t. y. Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams išleido daugiau nei vidutiniškai, bet valdžios rezultatų įvertinimas buvo prastesnis nei vidutinis.
5. **Didesnės išlaidos valdžios sektoriui nereiškia, kad jis bus efektyvesnis.** Priešingai, geresnius rezultatus turinčios šalys kaip tik pasižymi santykinai mažesnėmis išlaidomis (lyginant su BVP) Valdymui, finansiniams ir užsienio reikalams.